

SKYGGE VÆSENER

MOLS BJERGE

Skyggelandet er det land hvor du kan møde ellefolk, trolde, vætter og andre skyggevæsner. Skyggevæsnerne, eller de underjordiske, er der fortalt mange historier om gennem tiden. Men hvordan kommer du ind i Skyggelandet? Du kan høre historier om væsnerne eller du kan opsøge dem i naturen. Det er selvfølgelig bedst i skumringstiden, på grænsen mellem nat og dag. Her kan du se et glimt fra en lygteemand eller se Mosekonens bryg.

Om dagen må du have øjnene med dig og se væsnerne i træernes bark eller mosens græstotter. Trolde i de uberørte skove og ellefolket i elletræerne. Måske kan du finde spor af skyggevæsner? Store sten kan være kastet af trolde og en ring af paddehatte kan være ellefolkets danseplads.

I håndbogen om Skyggevæsner kan du læse mere om de forskellige væsner. Du kan også se om de er på rødlisten. Det betyder at de er truede og at de vil uddø, hvis de ikke bliver hjulpet. Du kan hjælpe dem ved at holde live i de gamle fortællinger og ved at lave dine egne nye historier.

TROLDE

Historie

I vikingetiden kaldte man trolde for jætter, riser eller turser. Jätte betyder egentlig grovæder, og det passer jo godt på trolde. Rise betyder kraftig og mægtig, og turse betyder tosse. Gamle sagn kan tyde på, at trolde tidligere har været gigantiske væsner.

Udseende

Kan være højere end mennesker, men kan have mange forskellige størrelser. Bred og plump af bygning. Har strid pels og skarpe kløer på hænder og fødder.

Lyde

Udstøder gryntende og snøftende lyde. Kan larme, når den bevæger sig gennem skoven.

Rødliste

Efterhånden sjælden i Danmark. Findes i meget øde naturområder, mest naturskove/uberørte skove. Da de naturlige skove er sjældne, er trolde et truet væsen i Danmark.

Levevis

Udpræget skygevæsen. Tilbringer dagen i sin hule og kommer frem efter solnedgang. Altædende.

Observation

Ligesom de andre skygevæsner er det bedst at se efter trolde ved morgengry eller lige efter solnedgang. Gå til et øde naturområde, gerne med gamle træer, og

sæt dig ned. Måske kan du se en skygge, en silhuet af et væltet træs rødder der ligner en trolde? Eller finde troldeansigter og øjne i træernes bark? Eller se totter fra en trolde hår stikke op fra en eng eller mose? Er du nervøs, kan du jo medbringe en urt, der beskytter dig, fx en bregnerod.

Spor

Du kan også gå på jagt efter sten kastet af trolde. På stranden ved Mols Hoved ligger en stor sten med to røde striber, og ved Bogens Hoved ligger flere sten med en rød stribe igennem. De røde striber siges at være mærker efter trolde slynger, som de har brugt til at skyde efter kirker.

Naturbonus

Sidder du stille i en granskov i nogle minutter, kan du være heldig at høre og se fuglekongerne, der piler rundt efter insekter, mens de "snakker" med hinanden med fine pibende lyde. Du kan også se mus, der forsigtigt kommer op af deres huller, når de tror, de er alene i skoven.

Gode lokaliteter:

Troldhullet i Mols Bjerge. Særligt granskoven omkring hullet. Skovene mellem Ulstrup og Stubbe Sø. Her kan du se på navnene, at det er et troldested: Troldbakke, Troldbakke, Troldkær.

Troldskoven langs kysterne i Hestehaveskoven, Jernhatten og Rugård Klint.

VÆTTER

Udseende

Små og kraftigt byggede. Mændene har som regel langt skæg og bærer hue eller hat.

Lyde

Færdes som regel lydløst, men spiller udmærket på violin og fløjter, hvilket kan høres ved særlige lejligheder. Kan larme, når de smeder eller smækker med skattekistelåg.

Rødliste

Findes i det meste af Europa. Er tilknyttet overdrev tæt på mennesker, hvor de bor i bakker, sten eller gravhøje. Da overdrevene ikke længere så tit afgræsses, kan de vokse til. Det har fået nogle vætter til at forlade visse områder i Danmark. I Nationalpark Mols Bjerge er der genskabt et stort område med overdrev, der afgræsses. Der er derfor håb om genindvandring af vætter.

Levevis

De bor som regel tæt på mennesker i høje eller bakker, eller måske i store sten. De bliver kaldt mange forskellige ting: Bjergfolk, dværge, puslinge. De er kendt for deres gode håndværk og smedekunst, og der er talrige historier om, hvordan de har hjulpet mennesker og sågar deres guder med at smede værdifulde våben og smykker. De kan også hjælpe med helt dagligdags ting som brødbagning eller reparation af redskaber. Til gengæld er der også beretninger om

mennesker, der er blevet straffet af vætterne, hvis de har skadet dem eller drillet dem på en eller anden måde. Det er ikke sjovt, for man siger, at vætter har 7 gange menneskenes styrke.

Er mest nataktive. Kan dog ses sole sig fx på et varmt stengærde.

Observation

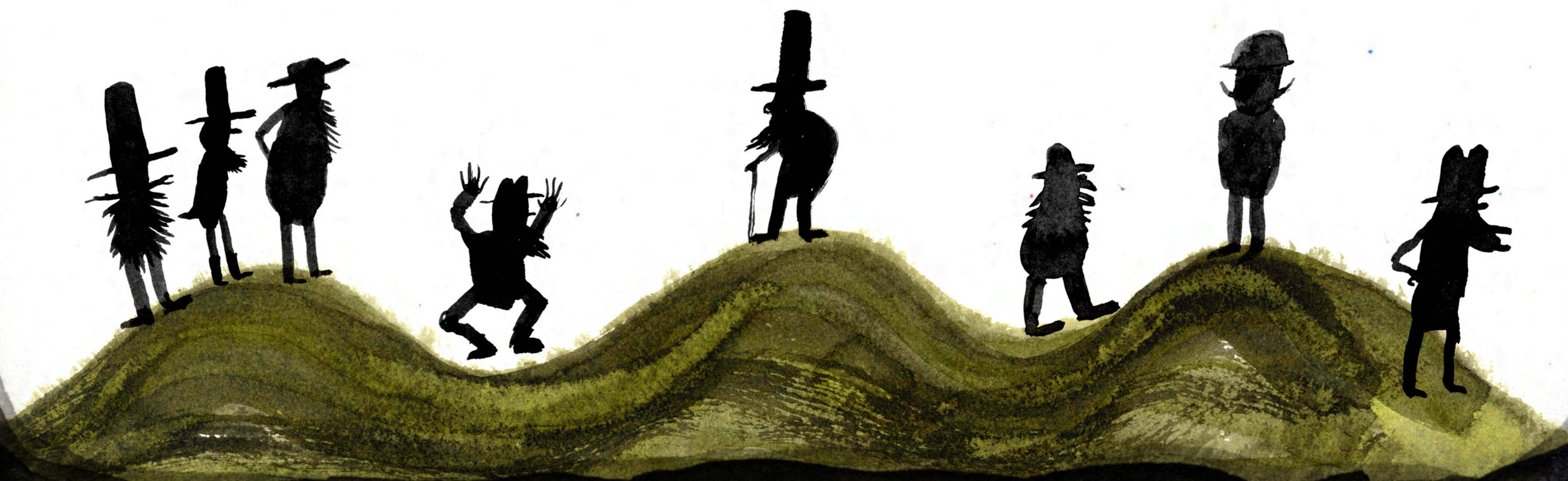
Kun synske mennesker kan se vætter, men ved hjælp af magi kan du måske få held til at se dem ved særlige lejligheder. Ved jævndøgn, midsommer, Valborgsaften og Solhverv er der gode muligheder. Sæt dig i nærheden af en gravhøj og vent. Hvis du er meget heldig, kan du opleve, at højen står på gloende pæle, og at de underjordiske holder fest. Advarsel : Gå under ingen omstændigheder ind i højen uden beskyttelsesmidler! Mange nysgerrige mennesker, mænd som kvinder, er gennem tiden blevet "bjergtagne", og det har været meget svært at få dem ud af højen igen.

Spor

Rundt i græslandet i Mols Bjerge finder man vætternes hatte, som de har tabt. De ligner til forveksling svampen Stor Parasolhat.

Gode lokaliteter

Alle gravhøje og jættestuer, men også store sten og bakker.

ellefolk

Udseende

De gamle ellemænd og ellekoner ligner meget det nederste af gamle elletræer. Deres hud ligner furet bark. Der er flere historier om, at de har mærkelige hatte på hovedet. De unge ellepiger ligner mest af alt tåge eller dis. Men ellepigerne kan også ligne meget smukke kvinder, der danser. Gamle ellekoner har så lange bryster, at de er nødt til at kaste dem over skuldrene, når de løber.

Lyde

Normalt er ellefolk helt lydløse, men der er gamle fortællinger om, hvor smukt ellepiger kan synge. Malkepiger har hørt dem synge og spille, når de malkede ude på markerne. Når de stoppede med at malke for at høre bedre, stoppede sangen også. Ganske få mennesker har hørt lyde som fra harper, strygeinstrumenter eller sølvfløjter i forbindelse med elledans i mosen.

Rødliste

Ellefolk bor i moser og elle-sumpe. Desværre er det en truet art, fordi der bliver færre vådområder i Danmark.

Særligt

Ellepigerne kan være meget smukke, men også meget farlige, fordi man bliver ellevild af at danse med dem! Så glemmer man alt om tid og sted. Hvis en kvinde møder en elle-mand, kan hun blive elle-skudt. Det er

en slags sindssyge. Nogen mennesker mener, at ellefolket passer på naturen og alt det levende, der er i den. De kan derfor finde på at straffe onde og grådige mennesker, der ødelægger naturen! På den måde er de i familie med nymfer, feer og alfer.

Observation

Hvis du vil se ellepigernes dans, er det bedst en tidlig morgen eller aften i en periode med stille varmt vejr. Sæt dig i kanten af mosen og vent. Så skal du bare se! Møder du en pige, der danser, og du er i tvivl, om det er en ellepige, skal du prøve at komme til at se hendes ryg. Den er hul som et dejtrug! Det er lidt uhyggeligt, for man kan se helt ind til rygmarven. I Dråby kirke er der et kalkmaleri af en smuk, nøgen kvinde, der spiller på nøgleharpe (en slags strygeinstrument). Det er måske kirkens advarsel mod at møde ellefolk, som kan lede dig i synd.

Spor

De ringe af svampe, du kan se nogle steder, bliver både kaldt Hekseringe og "Ellefolkets danseplads". Nogle af de svampe, der vokser i ringe, hedder Elledans-Bruskhat!

Gode lokaliteter

Moseområdet i Kildeslugten ved Femmøller, Langmosen i Mols Bjerge, mosen mellem Bogens og Hålen, men også fugtige enge og dødishuller.

Åmanden

Udseende

Ingen nulevende mennesker kan beskrive Åmanden i detaljer. Man ser som regel kun hans hoved, der kan minde om en odde. Store udstående øjne og næsten ingen synlige ører. Sandsynligvis svømmehud mellem fingre og tæer. Et godt fedtlag og pels holder Åmanden varm året igennem.

Lyde

Normalt færdes Åmanden helt lydløst, men hvis der i mere end et år ikke er druknet nogen i hans å, råber han: Tiden er kommen, men manden er ikke kommen!

Rødliste

Åmanden er en truet art. Han holder af slyngede vandløb med masser af vandplanter og fisk. De vandløb er der ikke mange af længere. De få åmænd, der er tilbage, lever spredt rundt om i landet. Er dog ikke set på Sjælland.

Levevis

Åmanden lever alene og har sin faste standplads, gerne ved broer eller vadesteder.

Særligt

Ved Sjellebro, der fører over Alling Å, står der en maskesten fra vikingetiden. Måske er den sat der for at skræmme Åmanden. Han kunne nemlig blive forskrækket over at se et billede af sig selv.

Observation

Vil du, eller tør du, se Åmanden, skal du gå efter stemmen. Han råber kun om natten, så vælg helst en lun sommernat. Hold dig i god afstand af åen! Stemmen drager mennesker mod sig som en magnet.

Spor

Aftryk af fødder med svømmehud i vandkanten. Afføring med fiskeskæl.

Gode lokaliteter

Sjellebro, Broerne over Mølleåen i Femmøller, Ulstrup Å og Havmølle Å

LYGTEFOLK

Udseende

Det er meget svært at beskrive en lygtemand, da man som regel kun ser hans lygte. Forskerne har dog fundet en beskrivelse fra en mand, der hed Frands i Nørhalne. Han så en lygtemand tæt på, og han var lille som et barn, havde blå frakke på, der gik til knæene, hvide strømper og en høj spids hat. I venstre hånd holdt han lygten og i højre hånd en "kjæp".

Lyde

Lygtemænd er helt lydløse.

Lugt

Der er observeret lugt af svovl og råddenskab i forbindelse med lygtemænd.

Rødliste

Truet art. Yderst sjælden. Findes i moser og sumpede vådområder. Mange moser er gennem tiden blevet drænet eller fyldt op med affald.

Levevis

Udpræget nataktiv.

Observation

Kan kun ses, mens det er mørkt. Gå til en mose eller sump en mørk nat. Pas på, du ikke farer vild og kommer ud i hængedyndet! Sæt dig godt til rette med et tæppe omkring dig og vent, så ser du måske et mystisk fosforagtigt lys. Om dagen ses nogle gange uforklarlige bobler fra mosens bund, det kan være tegn på underjordiske væsner og altså også lygtemænd.

Gode lokaliteter

Langmosen og Helligmosen i Mols Bjerge, Sumpområder ved Femmøller (Kildeslugten bl.a.) og Bogens Sø. Sumpede områder i skovene.

MOSEKONEN

Udseende

Mosekonen ligner en blanding af en tudse og et menneske. Kort, tæt krop, korte, kraftige ben. Svømmehud mellem fingre og tæer.

Mosekonen er mest kendt for sit bryg, der udsender en tæt dis eller tåge i moser og sumpe.

Lyde

Når mosekonen brygger en forårsaften, kan man nogle gange høre en kvækkende lyd. Det er hendes særprægede, og ikke særligt kønne, sang.

Rødliste

Træffes spredt rundt i landet i moser og vådområder. Meget stærk tilbagegang, da moserne bliver fyldt op med affald eller bliver dræned. En truet art.

Levevis

Mest aktiv omkring solopgang og solnedgang. Tilbringer dagen nedgravet i mosen for at undgå udtørring.

Mysterium

Ingen har været i stand til at finde ud af, hvad Mosekonen brygger. Måske er det suppe til ellefolket eller øl til lygtemændene?

Observation

Ligesom med de andre skyggefolk fra vådområderne gælder det om at bevæge sig lydløst i mosen ved solopgang eller solnedgang. Bedst maj til november.

Gode lokaliteter

Moseområdet i Kildeslugten ved Fæmmøller, Langmosen i Mols Bjerge, mosen mellem Bogens og Hålen. Dødishullerne i Mols Bjerge

Naturbonus

Sidder du helt stille, kan du opleve mosens dyr komme tæt på dig.

HYLDEMOR

Historie:

Hyldemor er et væsen, der bor i hylde træet. Hyldemor har været kendt i mange hundrede år. H.C. Andersen har skrevet en historie om hende, hvor han kalder hende en dryade. Grækerne kaldte deres træguder for dryader. Men nogen mener, at vikingerne tilbød hylde træet, fordi de troede, at selveste Freja boede i træet. Ordet hylde kommer måske af et gammelt ord for noget skjult eller usynligt: huldre. Nu bliver det forvirrende, for ellefolk bliver nogle steder kaldt for huldre. Freja, trægud, ellekone?

Udseende:

Jeg tror, at min mormor lignede Hyldemor. Hun var en lille rund kone med et smilende ansigt. Håret var sat op i en knold i nakken, og hun havde altid kjole og forklæde på. Hun havde tøfler på fødderne.

Lyde:

Hyldemor er nærmest lydløs, men sidder du foran en hyldebusk, kan du høre vinden på en helt særlig snakende måde. Om foråret vil der tit være en af de skjulte sangfugle i hyldebusken, men det er en anden historie.

Rødliste:

Hylde træer og buske findes over hele landet, men vsjælden ved moderne landbrug.

Særligt:

Mange mennesker har i tidens løb fået hjælp til at bekæmpe sygdomme af Hyldemor. Når man tager

blomster eller bær til saft eller grene til fløjter og tryllestave, skal man altid huske at sige remsen: Hyldemor, hyldeemor må jeg få noget af dit, så får du noget af mit? Og så kan man lægge en sten eller mønt, før man tager det, man skal bruge. Både hyldeblomstdrik og hyldebærsaft er meget sundt! På gamle hyldegrene kan der vokse en svamp, der hedder Judasøre. Den kan spises. Prøv at lukke øjnene og rør ved den!

Observation:

Lige som det gælder alle andre underjordiske sagnfolk, er det ikke alle mennesker, der kan se Hyldemor. Hvis du sætter dig ved en hyldebusk, der blomstrer og lukker øjnene, kan du helt sikkert fornemme hende.

Lokaliteter:

Ved gamle gårde er der tit hylde træer, for man mente, at det bragte lykke til gården at have dem tæt på huset. Fuglene hjælper med at sprede bærrene, så hylde træer spredes nemt. Nogle gange havner et bær oppe i et andet træ, og når det vokser der, kaldes det flyvehylde (kan bruges til magi). Ikke langt fra Møllesøen ved Ørnbjerg Mølle står det flotteste hylde træ, så der er der gode chancer for at opleve Hyldemor.

Naturbonus:

Hylde træet blomstrer, når der er højsæson for fuglesang. Sæt dig tæt ved et hylde træ og lyt til solsort, sangdrossel, havesanger eller munk.

drage & lindorme

Udseende

Drager kan se ud på mange forskellige måder, og der er forskellige arter rundt om i verden. Her i landet ligner de mest kæmpehugorme. Der er mange fortællinger om Thor, der kæmper mod Midgårdsormen, og det er nok en slags drage. Mange eventyr omtaler lindorme, som også er en slags drager. Nogle drager har vinger og ben med skarpe kløer.

Lyde

Da drager som regel vogter en skat dybt nede i jorden, høres kun en slags rumlen, når de vender sig eller tumler med skatten. Nogen drager har et frygtindgydende skrig, der i sig selv kan skræmme skattejægere væk.

Rødliste

På Djursland kendes mindst én drage, nemlig den der holder til under Kalø Slotsruin og vogter 7 års skat. I Draaby Kirke er der et kalkmaleri af en drage. Måske er det en del af et våbenskjold tilhørende en adelsmand, men det kunne jo også være et tegn på, at der har været en drage på spil et sted! Dragen er helt klart et truet væsen.

Levevis

Det meste af året opholder dragen sig i sin hule under jorden, hvor den vogter sin skat. Dragen under Kalø Slotsruin kan dog få det for varmt om sommeren. Så flyver den til en gletcher i Norge for at blive kølet ned og sikkert også for at få noget at spise?

Hvis der er tale om en lindorm, kan den leve under et

lindetræ. Træets rødder beskytter mod lindormen, men bliver træet beskadiget kan det gå galt.

Særligt

I Farum på Sjælland er en lindorm manet ned i en lind, men en gammel mand har hørt dens skrig. Han mener, at den skreg to gange, fordi den har været bundet 200 år. Når den skriger tre gange, vil den være fri, mener han. I flere gamle kirker er der store revner i murværket. Det kan skyldes, at en lindorm har slået med halen, når man har prøvet at dræbe den!

Observation

Den eneste sikre måde at se dragen fra Kalø på, er at vente til en sommeraften, hvor den flyver til Norge.

Spor

Hvis du ikke når at se selve dragen, kan du måske se den røde stribe, den trækker efter sig over aftenhimmelen! Revner i gamle mure, som fx borge og kirker, kan skyldes slag fra en drages hale.

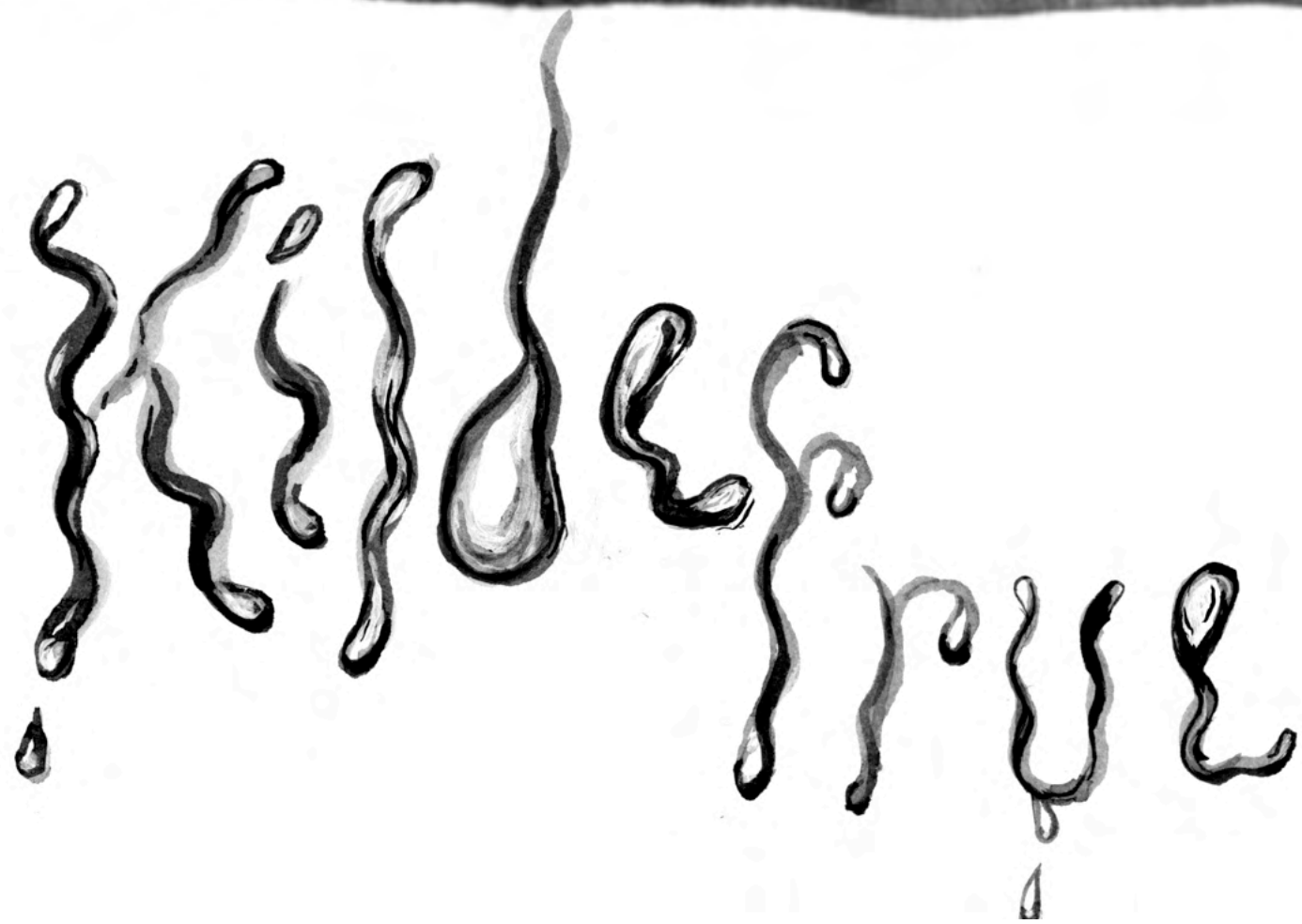
Naturbonus

Når du leder efter drager i naturen, finder du tit gamle træstammer, der ligner drager eller lindorme, i skovbunden. De giver liv til en masse spændende svampe og insekter.

Lokaliteter

Kalø Slotsruin, Dråby Kirke, naturskove.

Kildefruen

I mange danske kilder er der fundet offergaver. Siden de tidligste tider har mennesker troet at kildevandet kunne helbrede sygdomme. Der var noget magisk over det friske, kølige vand, der sprang direkte op af jorden. Det kunne måske være forbindelsen mellem det jordiske og det underjordiske? I mange lande har man troet, at der boede et kvindeligt væsen i kilden, en nymfe. I Danmark har nogen givet hende navnet Kildefruen.

Udseende

Har ikke nogen krop, men kan anes som en dis, der hvor kilden udspringer. Hendes temperatur er ca. 7 grader året rundt.

Lyde

En rislende eller klukkende lyd, der af nogen anses for at være helbredende i sig selv.

Rødliste

Da Kildefruen er en typisk naturånd, kan man sige, at hun faktisk findes i alle kilder, og kan fremtræde i forskellige skikkelser. Kilder findes i flere udgaver. Nogle kilder udspringer ved foden af en skrænt, nærmest som et springvand. Andre vælder op flere steder i en sump og samles til en kildebæk. Da kilderne i Mols Bjerger nærmest er udtørrede, må man sige, at Kildefruen her er et truet væsen.

Levevis

Typisk stand-væsen der aldrig bevæger sig væk fra kilden.

Observation

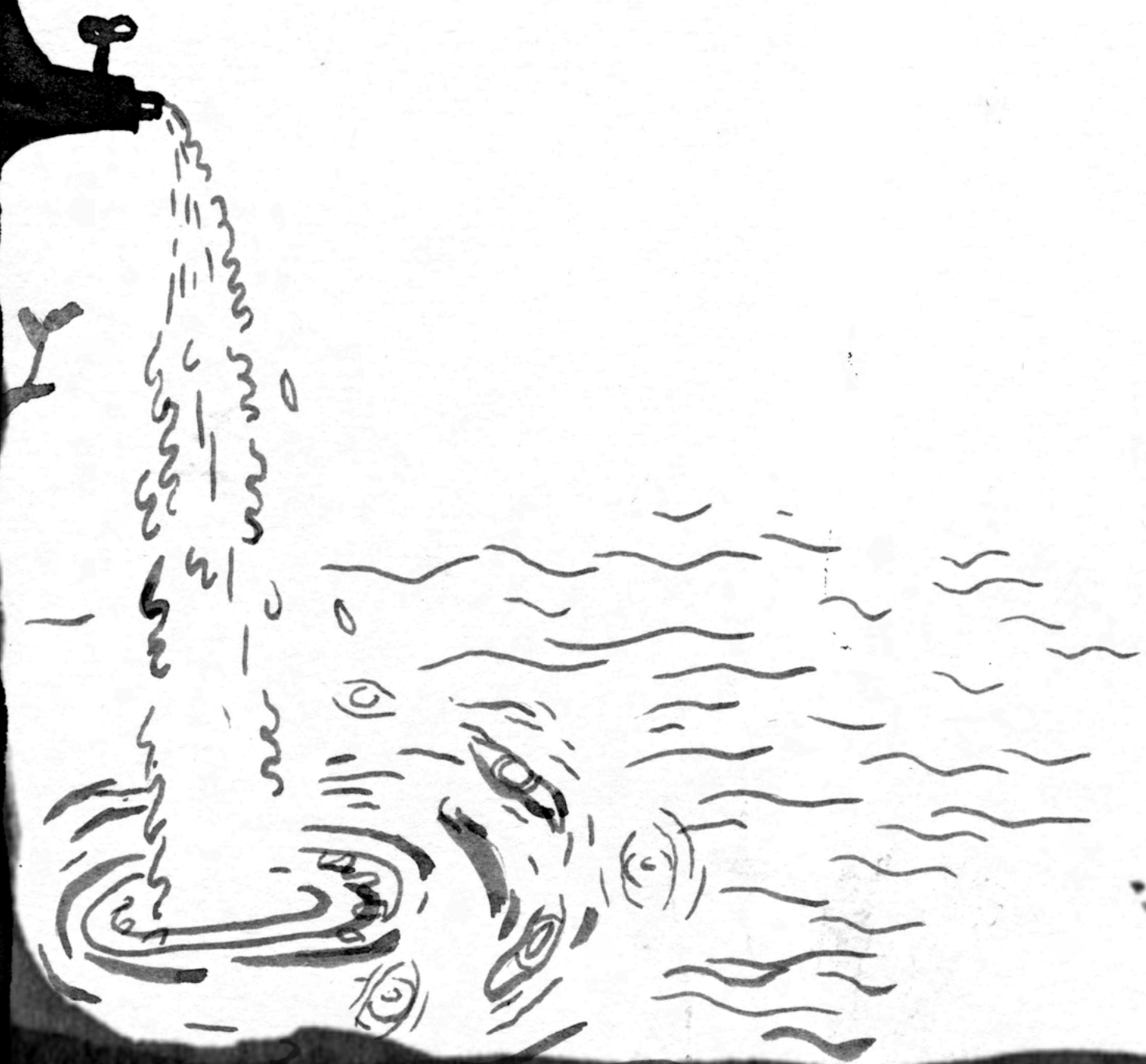
Når du først har fundet en kilde, skal du finde dig et sted at sidde bekvemt. (Husk at du aldrig må gå ud i selve kilden eller kildesumpen. Der er rigtig mange sårbare planter og insekter, der kan tage skade.) Vælg et tidspunkt på døgnet, hvor der er ro, tidlig morgen eller aften. En sommernat er et godt tidspunkt. Specielt Valborgaften og sankthansaften er gode tidspunkter. Luk øjnene og lyt til kildens rislen. Hvis der kommer forstyrrende tanker, skal du bare lade dem flyve igen og vende tilbage til lyden. Efter et stykke tid kan du fornemme Kildefruens kraft, og måske har du fået svar på nogle spørgsmål?

Naturbonus

Hvis du sidder ved kilden en forårsaften, vil der helt sikkert være en masse fuglesang, der også har helbredende kraft. Der er også mange spændende urter og insekter, der specielt findes ved kilder.

Lokaliteter

Tobias Kilde, Helligkilden, kilden ved Karpenhøj, Kildeslugten i Femmøller (kræver speciel tilladelse), Ulstrup Å's kilder ved Krakær.

SACN

&

HISTORIER

Indholdsfortegnelse

Korup Sø, Mols Hoved
Jernhatten
Trehøje og Agri Bavnehøj
Vætterne ved Egens Kirke
Vætterne i Stabelhøje
Bjergmanden på Mols
Sagn om ødelagte høje
Bondens datter
Vindmøllen
I tørvejr
Det magiske bager
Den drilagtige vættekone fra Porskær Stenhus
Dragen under Kalø Slot
Sagn om Åmanden
Sagn om lygtemænd
Da Maren blev elleskudt
Da Niels blev ellevild
Kareten i Brussig Mose
Den sorte hund fra Kalø
Havtyren
De syv sandemænd, Rønde
Ørnbjerg Mølle: Lindormen
Ørnbjerg Mølle: Vandstæren
Røerne fra Ringelmoseskoven
De syv søstre på Den Italienske Sti
Den ødelagte høj i Kejlstrup

Her på Djursland er der beviser på, at der har levet nogle meget kraftfulde og farlige trolde.

Korup Sø

Det var på den tid, da de første kirker skulle bygges. I Feldballe var det Marsk Stig, der ville bygge en Kirke. Han havde fået bygget et teglværk ved Langesø, og mange arbejdere sled og slæbte for at fragte stenene til byggepladsen. Men når bygningsarbejderne kom om morgenen, var murene smadret af store sten. Det var trolden der boede ved Korup Sø, der havde set sig sur på kirkebyggeriet. Da trolde jo ikke kan tåle dagslys, var det om natten, at han smed stenen. Derfor var der flere, der ramte ved siden af. Den største af dem alle ramte heldigvis langt ved siden af og ligger oven på en stendysse inde i Tåstrup Skov, et par kilometer fra kirken. Marsk Stig var en meget magtfuld mand og gav ikke op så let. Han fortsatte byggeriet og til sidst gav trolden op!

Mols Hoved

Trolden i Ellemandsbjerg, som blev kaldt Ellemanden, havde set sig sur på byggeriet af Århus Domkirke. Han kunne følge med i byggeriet, og en dag blev han så sur, at han tog en kæmpe sten i sin slynge, som han havde fået lavet af to røde silkesnore. Det gik ikke så godt. Stenen landede ved Mols Hoved, hvor den ligger ude i vandet den dag i dag med to røde streger på.

Jernhatten

Trolden Arn, der boede ved bakken, der ligger ud for Havmølleåen, var altid i krig med trolden på Hjelm, og deres bedste våben var de kæmpesten, de slyngede mod hinanden. I farvandet mellem de to troldes hjem er der fyldt med store sten. Den største sten er den, der ligger lige ud for Jernhatten og hedder Blak. Den er så stor, at en hestevogn kan vende på den. Da trolden fra Hjelm kastede den, ramte den så tæt på Arn, at han sank i jorden af skræk. Hans kæmpehjem blev til Jernhatten, og hans nakke blev selvfølgelig til den knold, der rager ud i vandet og hedder Arnakke.

Der er også en anden forklaring på hvordan Blak er havnet ud for Jernhatten: Det var en svensk troldkvinde, Sibylle, der kastede den kæmpestore sten. Hun boede på Kullen, på den anden side af Kattegat. Her herskede hun over alle de underjordiske, der boede rundt omkring på Kullen. Som bekendt hader trolde kirker, og specielt kirkeklokker. En dag blev Sibylle så rasende, at hun tog Blak op på det højeste sted, der kaldes Høgkullen. Her brugte hun sit hosebånd (strømpebånd) som slynge, og slyngede stenen mod Dråby Kirke. Hendes kraft var ikke stor nok, så stenen landede ud for Jernhatten, hvor den ligger endnu!

Trehøje & Agri Baunehøj

Ellemandsbjerget på Helgenæs husede flere grumme trolde. Ellemanden ville vise, at han var den største af dem alle, så han ville lave en kæmpehøj, som han kunne bo i. Mols Bjerger var kendt for at have meget sand, så der gik han op og fyldte sin hue med sand. Det hul, der blev dannet, kaldes stadig Troldhullet. Men der var hul i huen, så der hvor sandet faldt ud i store bunker, blev der de høje, vi kender i dag, hvor Trehøje er de mest kendte. Helgenæs var dengang en ø, men da Trolden stadigvæk spildte sand, da han vadede over det lave vand ved Draget, blev det til det smalle stykke land, der hedder Dragsmur. Heldigvis var der lige sand nok til, at han kunne lave sin høj, der kom til at hedde Ellemandsbjerget.

Et andet tegn fortæller, at også Agri Baunehøj er skabt ved, at en trold har spildt sand, men spørgsmålet er så, hvilket hul kommer sandet fra? Måske er det Trolden fra Ellemandsbjerget, der for vild på sin vej til Helgenæs?

Vætterne ved Egens kirke

I mellem Egens kirke og Kalø bugt er der en stor gravhøj. Her ville man bygge kirken en gang i middelalderen. Men når arbejderne kom til byggepladsen om morgenen, var de sten, de havde lagt dagen før, flyttet til højen ovenfor. Da det havde stået på et stykke tid, besluttede man sig for, at kirken skulle ligge der, hvor den gør i dag! Vætterne var stærke, men dog ikke så stærke, at de forhindrede kirken i at blive bygget...

Vætterne i Stabelhøje

I landsbyen Agri, der er molboernes hovedstad, ville man bygge en kirke ved nogle høje uden for landsbyen. De hedder Stabelhøje og kan ses langt væk fra. Det ville være et godt sted at sætte en kirke. Byggeriet gik i gang, men hver morgen var alt ødelagt. Murene var væltet, og alt lå hulter til bulter. Til sidst opgav de byggeriet, for folk ville helst ikke være uvenner med vætterne i højene! Kirken blev bygget nede i landsbyen, og der ligger den endnu.

En anden gang havde et par karle fået den ide, at de ville grave den skat op, de havde hørt skulle være begravet i den højeste høj. En nat sneg de sig derop med et par spader og gik i gang. Da de havde gravet et dybt hul, hoppede den ene karl på et tidspunkt op af hullet for at puste ud. Han stod og kiggede ud over det mørke landskab, da han fik øje på, at landsbyen brændte. Det var stråttækte huse, så det var meget farligt. Han skreg til sin ven, at han skulle skynde sig op, og så løb de ned til landsbyen. Men da de kom derned, var der ikke spor af brand. Alt så ud, som det plejede. Oppe på højen igen var hullet blevet dækket, og man kunne slet ikke se, at der havde været gravet. Nu løb karlene igen ned til landsbyen, og de kom aldrig tilbage. De var sikre på, at det var vætternes værk!

Bjergmanden på Mols

Her er en beretning fra en bonde, der mærkede vætternes kraft. I denne historie kaldes vætterne bjergfolk.

Først på Molbo-mål: *De wa jæn gång om hesten, lisem a gik ålerbæjst på wå mark, så bløw a lise sæwwne å lise træet, te a måt legg mæ ligg nier på stæjed huer a stådd. Men a tu mæ æjjet i aajtå, te de wa på en høw, dæ wa bjærefålk i, å a fånåem, lise bestæemt som han siie mæ hær, te di tu fat på-mæ i mi jen sii mæ en koel hoen, å da a så wåwwnt,*

*haad aed reerels a ku hwæken go hæle sto, å han ka da nåk teengk, te a
så æjft dæud siin te å bestell nåwed.*

Oversat til nutidsdansk:

- Det var en gang i høsten, ligesom jeg gik allerbedst på vores mark, så blev jeg så søvnig og træt, at jeg måtte lægge mig ned på stedet, hvor jeg stod. Men jeg tog mig ikke i agt, for det var på en høj, hvor der var bjergfolk i. Jeg fornemmede, ligeså bestemt som du ser mig her, at de tog fat i min ene side med en kold hånd. Da jeg så vågnede, havde jeg det så forfærdeligt træls, at jeg hverken kunne gå eller stå. Du kan nok tænke dig, at jeg ikke siden duede til at bestille noget.

Sagn om ødelagte høje

I Evald Tang Kristensens "*Danske Sagn som de har lydt i folke-
munde, bind 1*", er der en hel samling af sagn, der beskriver, hvordan de underjordiske har hævnnet sig på mennesker, der har ødelagt gravhøje. Der er ingen af dem, der knytter sig til Mols Bjerger og omegn, hvor der i dag kun er 22 ud af ca. 350 gravhøje tilbage. Men da sagnene jo er vandrehistorier, hvor det samme sagn findes i mange variationer fra forskellige steder i landet, kunne det godt tænkes, at lignende sagn har været fortalt her.

Bondens datter

På Bornholm gik en bondemand og hakkede i en gravhøj. Da hørte han nede fra højen en stemme, der råbte:

- *Gør os ikke husvilde!*

- *Men I kan bo i min nordre hytte i stedet,* råbte bonden tilbage.

Morgenen efter var alt inde fra huset smidt uden for. Bonden bar det ind igen og fortalte det ikke til nogen. Det gentog sig et par gange, men bonden bøjede sig ikke og blev ved med at jævne højen.

En aften da datteren var ved at samle kvæg ind, råbte en stemme til hende:

- *Var dig!*

Hun kunne ikke se nogen og gik hjem for at fortælle det til sin far. Da han stadig ikke stoppede med at ødelægge højen, gik datteren fra forstanden. Hun blev fundet bevidstløs de mærkeligste steder. En dag lå hun tværs over brønden, og en anden gang fandt man hende liggende på et dige langt ude i marken.

Vindmøllen

I Thy ville en bonde opføre en vindmølle på en gravhøj. Han fik nogle arbejdere til at jævne toppen og byggeriet gik i gang. Næste dag kom bondens røgter og sagde, at han om natten havde haft besøg af de underjordiske, der bad ham om at stoppe byggeriet, ellers ville det gå bonden galt. Bonden ville ikke høre på det pjat og lod byggeriet fortsætte. I flere dage gik han omtumlet rundt, men senere forsvandt han. Røgteren fandt ham hængende fra en bjælke i laden. Den bonde, der overtog gården, fik skrevet ned, at højen aldrig for eftertiden måtte ødelægges.

I Tørvejr

I Erslev gravede en bonde toppen af en gravhøj og blandede jorden i sin mødding. Da han kom ind til aftensmaden, klagede hans kone over, at hun ikke kunne komme ind i køkkenet, døren var blokeret. Bonden prøvede også, men kunne heller ikke få døren på. Han hørte nogle stemmer inde fra køkkenet:

- Det er wanner (vi andre), der bor i højen, der er flyttet ind her, indtil du reparerer højen. Det regner ind til os!

Vætterne blev boende i huset, indtil bonden havde kørt hele møddingen op på toppen af højen, så den igen kunne blive tæt. Da de så var flyttet tilbage til højen, belønnede de bonden. Der var rigdom og velstand på gården resten af bondens levetid og ikke nok med det, det er der den dag i dag!

Det magiske bæger

En karl, der hed Jens, arbejdede på en gård. En aften var han ude at ride i det gode vejr. Da han kom forbi en høj, så han, at den stod på gloende pæle. Der kom munter musik inde fra højen, og vætterne dansede lystigt. En vætte fik øje på ham og kom ud med et gyldent bæger.

- Vil du ikke skåle med mig og komme med til festen i højen, spurgte vætten.

Jens tog bægeret og skulle til at drikke. Men så kom han til at tænke på, at vætter kan forhekse mennesker. Han kastede drikken over skulderen. Den var så giftig, at den lavede et hul i hestens bagdel. Hesten sprang forskrækket af sted. Jens holdt godt fast i bægeret. Alle vætterne kom nu løbende efter Jens. De var lige ved at fange ham, da han nåede til den høj, der lå ved gården, han tjente på. Her stak en vætte hovedet ud og råbte:

- Rid fra det hårde til det bløde.

Det sidste stykke fra højen til gården red Jens ud over en pløjemark, på tværs af plovfugerne. Her kunne de rasende vætter ikke komme over. De kunne ikke fordrage pløjemark, og det værste var, at da Jens red på tværs af plovfugerne, blev der dannet et kors på marken. Jens gav det gyldne bæger til manden og konen på gården. De stillede det op ved ildstedet, og det bragte stor lykke til gården.

Nogle år efter kom der besøg juleaften. En lille mand med laset tøj og pjusket hår og skæg spurgte, om han måtte komme ind og få varmen. Juleaften må man jo ikke nægte nogen at komme ind, så konen lukkede ham ind. Hun ville gerne gøre det rigtig godt og spurgte, om han ville drikke en skål med dem af det gyldne bæger. Jo da, det ville han gerne. Men i samme øjeblik han fik guldbægeret i hånden, forsvandt både han og bægeret. Nu måtte Jens fortælle, hvordan han havde fået bægeret. Bondemanden var nu klar over, at den lykke de havde oplevet, var kommet fra de underjordiske. Nu var han glad for, at bægeret var tilbage, hvor det kom fra!

Den drilagtige vættekone fra Porskær Stenhus

Der er mange historier om, hvordan vætter og mennesker hjælper hinanden, men også om hvordan de driller hinanden. Vættene kan hjælpe med at bage brød og reparere ting som f.eks. en plov, der er brækket. En bondefamilie boede tæt ved Porskær Stenhus, og bondekongen havde fået meget travlt, fordi hun skulle spinde en frygtelig masse garn, samtidig med at hun skulle passe alle de andre pligter på gården. Hun kom i tanker om vættekongen i højen og gik ned for at spørge hende om hjælp. Vættekongen var i drillehumør, så hun sagde:

- Hvis du kan gætte mit navn, vil jeg hjælpe dig!

Bondekongen gik nu hjem og spekulerede over navnet, men kunne ikke finde ud af det. Hen mod solnedgangstid gik hun en tur ned til højen og sad og grublede. Hun hørte nu en stemme inde fra højen, og da hun lagde øret til, kunne hun høre, at det var vættekongen, der sang vuggevise: - *Sov min lille Potentil, Sov min lille Potentil
Så sandt som jeg hedder Hottentejtil!*

Næste morgen gik hun ned til stenhuset og kaldte på vættekongen. Da hun kom ud sagde bondekongen:

- God morgen, Hottentejtil, nu tror jeg, du gerne vil hjælpe mig med at spinde garn! Vættekongen blev rasende, men måtte nu spinde for bondekongen!

Dragen under Kalø Slotsruin

Gamle folk fra Røndeområdet fortæller, at der er en drage under Kalø Slot. Dragen bor i en hule, der er lukket med en kobberdør, og skatten ligger i en stor kobberkedel. Skatten består af 7 års skat fra de mennesker, der var tvunget til at betale skat til Erik Menved, der byggede borgen i 1313. Man fortæller, at der mellem borgen og Hestehaveskoven er en hemmelig tunnel, kaldet en løngang. Dragens hule er i en sidegang til tunnelen. Dragen forlader hulen hvert år omkring Sct. Hans og flyver til Norges gletchere for at blive afkølet, og her kan det lade sig gøre at stjæle skatten, hvis man altså kan finde den. Der er mindst to historier om folk, der har prøvet, og i begge er røverne meget uheldige. I én historie er det en tysker, der forsøger at finde skatten, men dragen er på vagt og river ham i stumper og stykker.

I en anden historie er det to lokale bønder, der finder nedgangen til hulen og kravler derned. De får også kobberdøren skubbet op, men dragen er hjemme. Den bliver nervøs ved synet af de to skumle mænd, og den kryber over i et hjørne, hvor den af skræk slår en kæmpe skid. Lugten er så fæl, at bønderne må flygte op i frisk luft. Da de kommer til sig selv, er alle spor af tunnelen forsvundet, og så vidt vides har ingen forsøgt sig senere.

Mange børn har dog siden prøvet at finde nedgangen til løngangen i Hestehaveskoven. To piger fra en skoleklasse fra Rønde Skole fandt et hul under Store Stenhøj. De gravede med hænderne og syntes, at hullet førte ned til en tunnel. I det samme blev det et gigantisk tordenvejr, og pigerne krøb i ly under dækstenene. Da det værste var ovre, følte de begge en underlig prikken i huden. Uanset hvor meget de råbte kunne de ikke finde deres klassekammerater, og de løb ned mod vandet. Her så de, at ruinen var blevet til en flot borg med tårne og spir. De var kommet tilbage i tiden. Ængstelige gik de tilbage til højen, og her fandt de deres klassekammerater. Hullet til nedgangen var væk og værst af alt: Ingen ville tro på det, de fortalte!

Sagn om Åmanden.

Nu om dage kører mennesker over åer og bække på solide broer. Eller også er vandet ført under vejen i rør. Ingen tænker længere på, at det skulle være farligt at køre over en å. Før i tiden kunne det være farligt at køre over en vakkelvorn bro eller gennem et vadested, når sneen smeltede, eller der var skybrud. Ved flere åer i Danmark har folk hørt en stemme råbe om natten:

- Tiden er kommen, men manden er ikke kommen.

Så er det sket, at en person er druknet kort tid efter. Den, der hører stemmen, har ikke nogen ro på sig og bliver draget af åen, som et søm mod en magnet.

I Odense Å var der et år ikke druknet nogen. Så gik der en dag to små drenge og legede ved åbrinken. Den ene faldt i vandet, og den anden prøvede at hjælpe ham op. Men i samme øjeblik han fik fat i hånden på kammeraten, stak Åmanden sit hoved op af åen og råbte:

- Nej, jeg vil have jer begge, jeg fik ikke nogen i for.

Drengen gled nu ned i åen, og de druknede begge to. Et par mænd på den modsatte side så hvad der skete og fik sat deres båd i vandet for at redde drengene. De fandt dem ikke, og de er aldrig siden blevet fundet. Åmanden beholdt dem.

Ved en jysk å var der gået 7 år, uden at nogen var druknet. Her druknede 7 unge mennesker så på én gang, da deres hestevogn faldt i åen, efter at de havde været til fest. Åmandens regnestykke skulle gå op.

Ved Sjelle Bro råbte Åmanden også på mennesker. Et molboægtepar kørte over broen med fisk til markedet i Randers, da deres hestevogn faldt i vandet. Manden druknede med det samme, men konens skørter holdt hende oppe længe, mens hun skreg i vilden sky. Hun druknede også!

Sagn om lygtemænd

En aften var to karle ude at fodre køerne. De havde en lygte med. Da de var færdige, gik de uden for porten for at holde et lille hvil og få en pibe tobak. På samme tid fangede deres øjne et lysglimt fra en lygtemand nede i mosen, der lå tæt ved gården. Nu holdt andenkarlen lygten op og råbte:

- Hej du lygtemand, kan du se, vi har en lige så god lygte som du?

I det samme så de lygtemanden komme farende op mod gården, og de måtte skynde sig ind ad porten og få den lukket i. Aldrig så snart var de kommet inden for porten, før der lød et dunder på den, så hele gården rystede.

Bonden, der ejede gården, var kendt som en ond og grådig mand, der kun tænkte på at tjene penge. Han ville næste aften ned til mosen, for han var sikker på, at der var en stor skat, der hvor lygtemanden viste sig. Efter nogen tids venten fik han øje på lyset fra lygtemanden. Han løb ud i mosen og hoppede fra tue til tue ud mod lyset. Men lyset forsvandt hele tiden og dukkede op nye steder. Ikke nok med det: Lyset delte sig og viste sig flere steder på samme tid. Den grådige mand ville ikke give op, så han kom længere og længere ud i mosen og druknede til sidst, da han gik gennem hængedyndet. Han blev først fundet mange år senere, da der blev gravet tørv. Lygtemanden havde sejret.

Mange andre sagn fortæller om folk, der bliver ført på vildveje af en lygtemand. Nogen undslipper ved fx at råbe: "Gå væk dit svin" eller slå en ordentlig skid. Nogen tænder ild og skræmmer ham på den måde, men mange kommer galt af sted og dør eller bliver bange for at færdes ude om natten.

Da Maren blev elleskudt

En malkepige, der hed Maren, arbejdede på en gård, hvor køerne gik frit rundt i skoven. Når der så skulle malkes, blev pigerne spredt rundt i skoven, men de kaldte på hinanden og fulgtes sammen hjem. En dag manglede Maren. Lige meget hvor meget de andre kaldte, svarede hun ikke. Nu måtte pigerne lede efter hende, og efter et stykke tid fandt de hende siddende i en ellemose i skoven. Hun var helt forvirret i hovedet og ville ikke med hjem. Til sidst måtte de andre piger tvinge hende hjem. Derhjemme fortalte Maren, at hun havde mødt en meget smuk mand, der havde spurgt, om hun ville være hans kæreste. Han havde også lokket hende til ikke at svare, når de andre kaldte efter hende. Havde de ikke fundet hende, var hun nok blevet lokket ud i mosen. Maren blev dog ved med at gå ned til ellemosen, når de havde malket, og de andre piger blev godt trætte af det. Maren var helt klart elleskudt. Den kloge kone i landsbyen gav nu Maren et godt råd:

- Sig tre gange til ellemanden, at han skal vende sig om, så du kan se, om han er for som bag.

Næste aften, da Maren havde malket, gik hun igen til ellemosen og gjorde, som den gamle kone havde sagt. Nu så hun, at han var hul bagtil, og hun råbte:

- Nej fy, du er jo hul som et dejtrug, hvorpå manden flygtede ind i mosen. Siden mente de andre på gården, at hun var lidt forstyrret i hovedet.

Et års tid efter skulle Maren som sædvanligt ud at malke om aftenen. Denne aften var hun alene i skoven, men hun havde taget en hund med, der kunne forsvare hende. Kvæget var kommet godt ned i engen, men da Maren kom forbi en høj, der lå tæt ved ellesumpen, kom en meget fin hvidklædt dame ud fra højen. Hunden fór på hende, men damen tog sig ikke af det. Hun smilede til Maren og sagde: *- Kom med til Helligmosen, der er bal i aften.*

Maren glemte alt om, hvad der tidligere var sket og ville gerne med, men kom i tanke om, at hun nok hellere måtte aflevere mælken først. Hun løb alt, hvad hun kunne og spildte godt af mælken. På gården så bondekonen Maren komme farende, og hun så, hvordan hun satte spanden så hårdt ned, at mælken sprøjtede til alle sider. Bondekonen skældte Maren ud, for man skulle passe godt på ikke at spille mælk. Maren råbte til hende, at hun skulle skynde sig til bal, hvorefter hun løb af sted mod mosen. Bondekonen kom i tanke om, at Maren jo havde været elleskudt, så nu gjaldt det om at forhindre hende i at komme ned til ellefolkene igen. Bondekonen løb efter Maren og fik til sidst fat i hendes kjole, men Mar-

en sparkede og slog. Bondekonen holdt godt fast og kaldte på en karl, der stod i nærheden og tærskede korn. Han kom løbende til og sammen fik de Maren slæbt tilbage til gården. De tvang hende i seng og holdt hende indelåst, til den kloge kone kunne komme og støbe bly over hende. Efter et par dage kom den kloge kone, og hun havde fået fat på et stykke bly fra kirkens tag. Der blev holdt et fad med vand over Marens hoved, og blyet, der var blevet smeltet på komfuret, blev hældt i. Da blyet var afkølet, var der dannet en figur, der lignede en ellemænd, og alle vidste nu, hvad der var galt. Maren var stadig elleskudt. Efter længere tid, hvor Maren ikke var sig selv og gik og sagde mærkelige ting, kom hun sig endelig så meget, at hun kunne leve nogenlunde normalt. Hun blev da også gift med en karl fra nabosognet, men helt normal, det blev hun godt nok aldrig.

De fristende ellepiger i Brussig Mose

Brussig Mose var kendt for, at der skete mystiske ting omkring den. Folk kom der ikke gerne efter mørkets frembrud. Man sagde, at en adelsmand fra Skårupgård en gang var kørt i mosen med sin brud, da han var på vej til Feldballe kirke med fire heste foran kareten. Hestene blev urolige, da de kom til mosen, nok fordi de kunne se ellefolkene, og kareten væltede ned ad skrænten. Karet, heste, brud og brudgom, alt forsvandt ned i mosen og er ikke blevet set siden. Men siden har skrækslagne nattevandrere flere gange set kareten komme farende ned ad skrænten og lige ned i mosen. En aften skulle Niels, der var karl på Oldmosegård, ud og se efter nogle forsvundne kreaturer. Han red på vejen, der gik forbi mosen, da han hørte den dejligste musik nede fra mosen. Han standsede hesten og lyttede til musikken. Han skulle lige til at stå af, da hesten løb løbsk, så han måtte klamre sig til den. Hesten var så bange, at den løb af bagvejen ind til gården gennem en smal havelåge. Niels måtte i sidste øjeblik lade sig glide af hesten for ikke at komme i klemme. Han indså nu, at hesten nok havde reddet ham fra at blive ellevild. Men lidt tosset i hovedet, det blev han. Det var alle på gården enige om. Efter et stykke tid var alle fra gården ude at slå hø tæt på Brussig Mose. Om aftenen, da de skulle hjem, var Niels væk. De troede, at han var gået i forvejen, men han var ikke at finde nogen steder. Nu gik nogle af de unge karle og piger tilbage til mosen for at lede. Ingen var helt trygge ved situationen. Snart hørte de en spæd kvindestemme ude fra mosen: *Niels, Niels!* Derefter Niels' stemme: *Ja, her er jeg.* Stemmerne fløj rundt i mosen, snart

hist snart her. Men når pigerne og karlene kom hen til stemmerne, var der ikke nogen, og lyden kom nu længere væk fra. Snart var de unge mennesker langt inde i mosen, og alle var meget bange. Da det næsten var blevet mørkt, kom Niels farende lige forbi dem springende fra tue til tue. Karlene kastede sig over ham og holdt ham fast, men Niels kæmpede for at komme fri og var helt vild i øjnene. *Hører I ikke hvor de kalder på mig, skreg han.* Da Niels kom til sig selv hjemme på gården, fortalte han, hvordan en ellepige havde lokket ham længere og længere ud i mosen. Det havde været umuligt for ham at holde sig tilbage. Fra den dag var han endnu mere tosset i hovedet end før.

Den sorte hund fra Kalø

Gamle mennesker i Rønde fortæller, at de har set en mystisk sort hund mellem Bregnet Kirke og Kalø Slot og mellem ruinerne på øen. Mange har gennem tiderne prøvet at fange den, men det er umuligt. En forvalter på borgen, Værum, var meget ond mod arbejderne og bønderne, der arbejdede for borgherren. Han druknede på mystisk vis og nu var problemet, at alle var bange for, at så ond en mand ville gå igen, altså blive til et spøgelse. Man fik fat i to præster, fra Thorsager og Todbjerg, og de fik begravet forvalteren på engen neden for Bregnet Kirke. For en sikkerheds skyld rammede de en stor pæl gennem ham, så han ikke kunne gå igen. Bønderne undgik herefter at lave hø af det græs der stod nærmest pælen, for tænk om forvalteren skulle slippe fri. Senere forsvandt pælen og det er nok derfor, at han alligevel slap fri og går igen som en sort hund!

Havtyren og de lækre Mols-køer

Alle i Syddjurs kender Mols-kvæget. Kødet er meget velsmagende, fordi kvæget går frit omkring og ud over græs spiser mange forskellige urter, buske og småtræer. Faktisk ville Mols Bjerger blive til en skov i løbet af få år, hvis der ikke var dyr, der græssede. Kvæget er en hårdfør race blandet af to slags malkekvæg og ni slags kødkvæg. De kan gå ude året rundt. Men ikke alle på Mols tror på den videnskabelige forklaring. Et sagn fortæller: Når det er fuldmåne, kommer en havtyr op fra havet og parrer sig med køerne!

De syv sandemænd

Der er flere historier om store og mærkelige sten rundt om på Djursland. Nogle er kastet af trolde imod kirker, nogle er uheldige trolde, der er blevet til sten, fordi de ikke er kommet ned i deres hule før solopgang. Men lige over for Røndehallen, på den anden side af Århusvej, står der en gruppe sten midt på en mark. Det ligner en jættestue fra bondestenalderen, og det er det måske også. Gamle folk i Rønde fortæller dog en lidt anden historie: En præst var kendt for sit voldsomme temperament, og flere bønder havde set sig sur på ham. De udtænkte en lumsk plan for at blive af med ham. En mand blev betalt for at tage til Sverige, men lade noget tøj blive tilbage. Nogle bønder gravede så et lig op på kirkegården og trak tøjet på den døde. Liget smed de på præstegårdens mødding en mørk aften. Der blev selvfølgelig stor opstandelse, da en tjenestepige fandt liget og kom skrigende ind på præstegården. Præsten blev med det samme ført ud på Kalø i fangekælderen, mistænkt for mordet. Derefter skulle en retssag afgøre, om han var skyldig. Den gang skulle såkaldte sandemænd afgøre, hvem den skyldige var. En sandemand var en mand med ærligt navn og rygte, det vil sige en mand, man kunne stole på. Han skulle eje sin egen jord og bo i herredet. Normalt skulle der i Sønder Djurs Herred være otte sandemænd, men da den ene var præsten selv, måtte man nøjes med syv. Retssagen blev holdt på tingstedet. Alle syv mænd var enige, alt tydede på, at præsten var skyldig, og de dømte ham til døden ved halshugning. Da præsten fik sin dom råbte han højt:

- Vil I sværge på, at I taler sandt?

- Ja, sagde en af sandemændene, hvis vi sværger falsk, skal vi blive til sten!

I samme øjeblik blev de syv sandemænd til stenstøtter, og de står den dag i dag på tingstedet, hvor retssagen fandt sted.

Ørnbjerg Mølle

Der er mange gamle sagn og eventyr om vandmøller og de folk og væsner, der har holdt til der. To af de historier hænger måske sammen? Nu skal I høre:

En gang for længe siden, da de kongelige havde mere forbindelse til Djursland, havde kongen og dronningen den sorg, at de ikke kunne få børn. Kongen var igen draget i krig, og dronningen, der elskede naturen, gik en tur langs Uldum Å og sørgede. Da mødte hun en gammel kone, der spurgte hende, hvorfor hun var ked af det.

- Jeg kan ikke få børn, og kongen vil jo så forfærdelig gerne have en prins til at overtage landet, når han dør.

- Du skal gå ned til mølledammen, og der ser du en rød og en hvid blomst ved bredden, sagde konen.

- Hvis du spiser den røde, får du en datter, og hvis du spiser den hvide, får du en søn. Men spiser du dem begge, sker der en katastrofe!

Allerede samme dag listede dronningen ned til mølledammen og fandt både en rød og en hvid blomst. Hun plukkede dem begge og stod længe uden at kunne bestemme sig for, hvilken én hun skulle spise. Kongen ville gerne have en søn, men hun ville helst have en datter. Det endte med, at hun spiste dem begge to! Nogen tid efter, da dronningen stadig boede på Kalø Slot, kom den dag, da hun skulle føde. Hendes hofdamer var samlet omkring hende, og da hun fødte, skreg de alle højt. Dronningen fødte en lindorm, der lå og vred sig i sengen. Hurtigt blev den smidt ud i voldgraven, der var omkring borgen, og alle hofdamer fik besked om aldrig at nævne lindormen over for kongen eller nogen anden. Da lindormen var smidt ud, fødte dronningen så en ganske normal dreng. Alle åndede lettet op. Prinsen var nu blevet 18 år og skulle giftes. Som der er tradition for, var prinsessen fra et fremmed land. Men da kareten kørte fra borgen op mod kirken, blev de stoppet af en mægtig lindorm. Den var så stor, at den kunne spærre vejen.

- Du, min bror, får ikke nogen brud, før jeg har fået en, hvæsedde lindormen.

Mens kuske og hofdamer skrækslagne så til, gled lindormen ind i skoven med bruden i munden. Senere fandt nogle jægere en hule i skoven ved Ørnbjerg Mølle. I hulen var der rester af en brudekjole og desværre også blodige rester af et menneske. Året efter havde prinsen fundet sig en ny brud fra et fjernt land, hvor de ikke havde hørt om katastrofen. Godt at der ikke var Facebook og Instagram den gang. Men der skete det samme: På vej mod kirken blev kareten stoppet af lindormen, der skreg:

- Du, min bror, får ikke nogen brud, før jeg har fået en!

Igen gled lindormen ind i skoven med bruden mellem tænderne. Og igen fandt jægerne de blodige rester af bruden i hulen. Kongen blev nu truet med krig af de lande, der havde mistet deres prinsesse på så grusom vis. Og som det før var sket, havde kongen ført landet ud i stor gæld på grund af for mange krige. Nu befalede han, at den yngste mølledatter fra Ørnbjerg Mølle skulle være den næste brud. Hun skulle jo alligevel bare spises af lindormen. Han sendte bud til hendes far om, at brylluppet skulle stå om 7 dage. Mølledatteren blev skrækslagen, da hun fik beskeden, men der var ikke noget at gøre. Kongens ord var lov. Om aftenen gik hun ned til mølledammen og græd. Nu kom den gamle kone ud af aftentågen til hende og spurgte, hvad der var galt.

- Jeg skal giftes med prinsen, men det er jo bare fordi, lindormen skal tage mig.

- Nu skal du høre, sagde den gamle kone.

- Inden brylluppet tager du syv særke på. Du tager en lille tønde kærnemælk og et ris af pilekviste og gemmer det under kjolen.

Derefter fortalte den kloge kone, som det jo var, præcis hvad mølledatteren skulle gøre. Alt skete nu som de andre gange. Karet blev stoppet af lindormen og bruden blev trukket ind i lindormens hule. Da lindormen skulle til at kaste sig over mølledatteren råbte hun:

- Jeg smider ikke en særk, før du har smidt en ham!

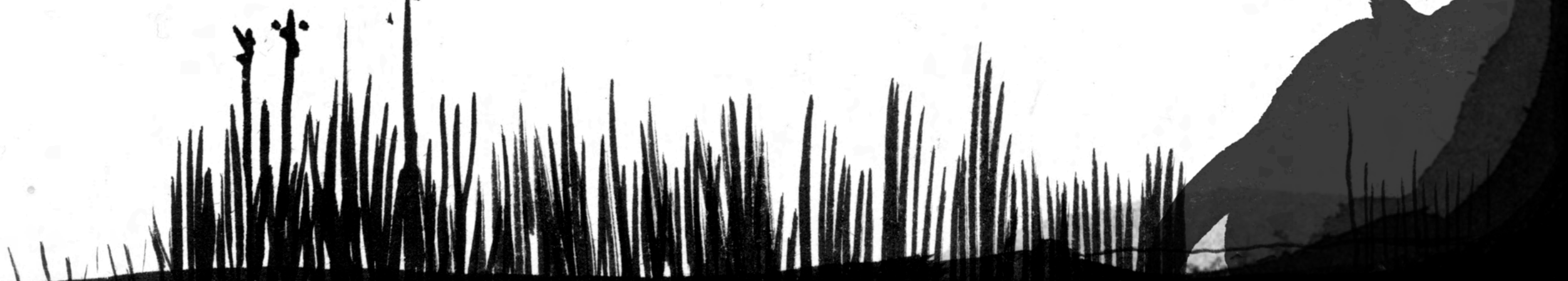
- Det har ingen budt mig før, hvædede han.

Med stort besvær skød lindormen den yderste ham af og gjorde klar til at angribe. Men da mølledatteren havde smidt den første særk, råbte hun igen:

- Jeg smider ikke min særk før du har smidt en ham!

- Det har ingen budt mig før, skreg lindormen

Nu blev det ved sådan, indtil lindormen havde smidt sin sidste ham, og mølledatteren kun havde én særk på. Men nu var lindormen svundet ind til en lille lyserød slange, og det var på tide at gøre, som den gamle, kloge kone havde fortalt: Først piskede hun lindormen til blods, så han skreg af smerte og besvimed. Derefter badede hun ham i kærnemælk og så kom det værste. Hun skulle nu tage sin sidste særk af og lægge sig sammen med lindormen på et leje bagest i hulen. Nu skulle hun falde i søvn, bare i kort tid, men sove skulle hun. Langt om længe lukkede hun øjnene og faldt i søvn af udmattelse. Som de andre gange fandt jægerne frem til hulen og frygtede det syn, der ville møde dem. Men denne dag fandt de et ungt par liggende tæt omslynget på lejet bagest i hulen. Lindormen var forvandlet til den prins, han jo var. Mølledatteren blev gift med prinsen, og de fik deres egen borg og levede lykkeligt til deres dages

ende. Men hov, hvad skete der med prinsen? Ham der sad i kareten og måtte flygte for den rasende lindorm. Nu skal I høre:

Vandstæren ved Ørnbjerg Mølle

Prinsen var faktisk blevet forelsket i den kønne mølledatter, som hans bror jo nu havde fået. Men når han nu ikke kunne få hende, kunne han måske få hendes søster! I tide og utide listede han omkring vandmøllen for at se den smukke mølledatter. Han var selvfølgelig forklædt som fattig jæger, for det ville jo ikke være godt, hvis pigen ville gifte sig med ham, bare fordi han var prins. Til sidst blev hun forelsket i ham, og ved broen over bækken friede han så til hende. To gyldne ringe havde han med, og dem satte han på deres fingre som tegn på evig troskab. Hjemme på borgen blev der stor opstandelse, da kongen opdagede, at hans søn havde givet en ring til en fattig mølledatter. At broderen så også var gift med en fattig mølledatter, så han gennem fingre med, fordi hun jo havde reddet hans liv. Det var ikke sjovt for prinsen at ride ud til vandmølle for at hæve forlovelsen, men det var han tvunget til. Kongens ord var lov. Henne ved den samme bro, lige ved mølledammen, fortalte prinsen så, at han alligevel ikke kunne gifte sig med mølledatteren. Hun tog ringen af og skulle lige til at give den til ham, men i stedet kastede hun den i bækken og prinsen råbte forskrækket:

- *Min far kongen har forlangt, at jeg afleverer begge ringe til ham i aften, hvad skal jeg nu gøre?*

- *Du skal selvfølgelig finde den, lød en stemme bag dem.*

Der stod den gamle kloge kone, og hun havde en stav i hånden, som hun hævdede over sig, mens hun sagde:

- *Som straf for din ondskab over for mølledatteren, skal du for evigt lede efter ringen i bækken.*

I samme øjeblik blev prinsen til en vandstær, og du kan den dag i dag se, hvordan den hver vinter leder efter ringen ved hele tiden at dykke ned på bunden af bækken.

Røverne fra Ringelmoseskoven

Fra Bregnet Kirke til Kalø Landbrugsskole går en vej der hedder Skovriderstedsvej. Der, hvor vejen møder stien fra Jægerskolen, er der en bæk, der hedder Røverbækken. Her holdt nogle drabelige røvere til for nogle hundreder år siden, og især én historie har gjort dem berømte. I 1600-tallet besluttede godsejeren på Kalø, at Bregnet Kirke skulle lukkes, og beboerne i Egens skulle så gå den lange vej gennem Ringelmoseskoven for at komme til gudstjeneste, bryllup og begravelse mm. Det var de ikke glade for, for der gik mange historier om de grumme røvere, der holdt til i skoven. En gang skulle Søren Sørensens datter så giftes, og brudetoget måtte igennem Ringelmoseskoven. Ved Røverbækken blev de stoppet, og røverne voldtog bruden og overfaldt resten af følget. Vi ved ikke, hvordan det gik med brylluppet og bruden senere hen, men faderen fik istandsat og genindviet Egens Kirke. På det tidspunkt blev bygningen brugt til fårefold. For eftertiden slap man for at gå gennem skoven. På vestvæggen i Egens Kirke hænger en stentavle, der en gang har ligget i kirkens gulv som gravsten over Søren Sørensen og hans hustru.

Pigerne fra Munkens Sted

En endnu ældre historie fortæller, at to piger fra en gård i Egens, der blev kaldt for Munkens Sted, på vej til Bregnet Kirke blev overfaldet af røverne i Ringelmoseskoven. Det var lige ved Røverbækken. Ved et mirakel undslap pigerne røverne, og som tak ville deres far, med tilnavnet Munk, opføre en kirke i Egens. Munk stillede sig på jorden neden for det sted, hvor kirken ligger i dag, og rev en side ud af sin salmebog. Han lod den flyve i vinden og sagde, at der hvor den landede skulle kirken bygges.

De syv søstre på den Italienske Sti

På den Italienske Sti i Nationalpark Mols Bjerge, lige midt i kilde-
slugten, står et mægtigt bøgetræ med syv stammer. Det bliv-
er kaldt "De Syv Søstre". Nogen siger, at det er opkaldt efter syv
søstre, der boede i Helligmosehuset, der lå tæt på Helligmosen. I
Agri Kirkes Kirkebog nævnes de to berømte piger, Maren Jenssine
(10 år) og Ane Kathrine (6 år), der druknede en vinterdag 1896.
I graverbogen, hvor graveren skrev alle ned, der blev begravet, er
nævnt fem børn i alt. De tre første døde som helt små børn. Men
på kirkegårdens gravstenskirkegård (sten fra nedlagte grave) ligger
en stor natursten med forældrenes navne. Nederst er der skrevet:
"Farvel kære forældre". Nogen børn har altså overlevet forældrene,
måske to søstre? Så er vi oppe på syv børn, måske oven i købet syv
søstre? Bøgetræet kan selvfølgelig også have fået sit navn af en helt
anden grund?

Den ødelagte jættestue i Kejlstrup

Fra gammel tid har der været konkurrence om, hvem der kunne
have det flotteste stengærde i Kejlstrup. Rundt om de gamle gårde
er der bygget flotte stengærder, og nogle af dem er flere hundre-
de år gamle. En mand i byen var slemt misundelig, så han fik en
god ide. Han havde bygget et stengærde foran sit stuehus, men sel-
vom stenene var store og flotte, syntes han, at der manglede noget.
Stenene havde han for resten taget fra landsbyens tingsted. Det var
den rundkreds af sten, bønderne sad på, når de skulle aftale høsten

eller afgøre, hvilken straf en forbryder skulle have. På højen uden for byen var en meget gammel og flot jættestue, eller jyndovn som nogen kaldte den. Den havde fire store sten i hjørnerne og en stor sten som overlægger. En vinterdag tog han op til højen, og ved hjælp af noget reb, et par karle og et par heste fik han væltet den store overlægger ned, så han kunne tage de nederste sten, der lige havde den rigtige størrelse til stendiget. Han havde en slæde med til at lægge stenene på. Bedst som mændene havde fået bakset en af hjørnestenene på slæden, råber en af karlene:

- Se, *Kejlstrup brænder!*

Nu kunne de se, at landsbyen stod i lys lue, og et rødt skær bredte sig højt op i luften. De stormede ned ad bakken med slæden og den ene sten, for den, mente manden nu de skulle have med. Men da de kom til landsbyen, blev de noget forbavsede. Der var ikke ildebrand, og det så ikke ud til, at der havde været det overhovedet. De landsbyboere, de spurgte, var meget forbavsede og troede faktisk, at mændene var lidt småtossede. Manden turde nu ikke tage flere sten fra jættestuen, for han var sikker på, at det var vætter, der havde været på spil, og dem skal man ikke spøge med. Det er derfor højens jættestue er ødelagt, og stenene ligger hulter til bulter, som mændene forlod højen. Resten af sit liv havde manden store problemer med stenen fra højen. For det første vendte den sig om, hver gang den kunne dufte nybagt brød i byen. Og det blev selvfølgelig rigtig slemt, da der kom en bager i byen! For det andet skete det flere gange, at stenen faldt helt ud fra diget og ud på vejen. Folk i byen sagde:

- *Der kan I se, troldestenen vil tilbage til højen!*

